

How Did They Drift Apart?: The Kievan Metropolitanate, the Patriarchate of Constantinople, and The Genesis of the Union of Brest

Borys A. Gudziak

Підсумок

У своїй оксфордській доповіді п.з. «Як розплилися вони: Київська Митрополія, Царгородська Патріярхія, і генеза Берестейської Унії», д-р Борис Гудзяк, викладач Інституту ім. Митр. Андрея Шептицького, і директор Інституту Історії Церкви у Львові, розглядає історичне тло Унії наприкінці 16-го століття.

Автор перше з'ясовує раннє співвідношення між Царгородом і Києвом, від заснування Київської Митрополії до ситуації після монгольської навали, коли Царгород сприяв московським претенсіям держати єдине церковне управління над усіма східними слов'янами, що спричинило деяке тертя серед церковних чинників Литовського Князівства.

Київську Митрополію поділено внаслідок Флорентійської Унії, на «вищу й нищу» Русь. Це початок московської митрополії як *де факто* автокефальної. Границі Київської Митрополії як такої, від 1458 р. до Берестейської Унії співпадали з межами Польсько-Литовської Держави. Після Флорентійської Унії Київські Митрополити ще кілька десятиліть старалися держати зв'язок як з Царгородом так з Римом.

Турецька неволя не дозволяла Царгородській Патріярхії належно опікуватися Київською Церквою, яка також зазнала неабияких труднощів зі сторони

римокатолицьких державних властей. У другій половині 16-го століття Київська Митрополія з різних причин стояла над організаційною та морально-культурною пропастю. В останніх десятиліттях цього сторіччя починається деяке відродження в Київській Митрополії, особливо через діяльність братств, друкарень, та через відновлене зацікавлення грецькою спадщиною.

1589 р. чотиримісячні відвідини Київської Митрополії Царгородським Патріярхом Єремією причинилася до подвійної реакції. З одної сторони його ініціативи скріпили Київську Церкву, але з другої вони посіяли незгоду між самими єпископами та між ієрархією а мирянами. В додатку до цього реформаторський рух зі Заходу почав мати свої ефекти в Митрополії. Починає виринати думка, що західні підходи до релігійних проблем того часу можуть становити найефективнішу розв'язку для проблем Київської Церкви.

У 1590-их роках єпископи Київської Митрополії обдискутовують та приготавляються до якоїсь форми поєднання з Римом. У серії заяв єпископату з цих років часто виринає питання єретичних сект, які загрожують Церкві та проти котрих Царгородська Патріярхія не дає належної допомоги. Владики списують ряд передумов для заключення церковного поєднання, зосереджуючись особливо над вимогою зберегти цілісність Церкви та її літургійно-обрядової спадщини. Відчувши, що може бути спротив зі сторони Грецької Церкви, творці Унії вкладають серед своїх передумов вимоги про запевнення оборони зі сторони держави перед заходами Царгородської Патріярхії. Важним теж було добитися від короля абсолютної рівності між руськими а латинськими єпископами, включно з місцями в соймі. Ці вимоги ще обширніше розроблено в 33-ох артикулах одобрених сімома руськими єпископами на останньому синоді перед унією, в червні 1595 р. Восени того року єпископи Потій і Терлецький перед Папою Климентом

VII виявили відданість Київської Церкви Римському Папі.

Поеднання Київської Митрополії з Римом затверджено під час собору в Бересті 6–10 жовтня 1596 р., митрополитом і п'ятьма єпископами. Водночас відбувався собор православних на другому кінці того ж міста.

Автор заключає свою доповідь закликом до суворой об'єктивної оцінки цієї так контroversійної події. За часто зводиться все до полеміки, оборони свого становища, і т.п. Щоб відновити зв'язь між Церквою-матір'ю в Царгороді а Церквою-дочкою в Києві після чотирьох століть відчуження буде нелегко. Треба старатися прийти до спільних заключень про минуле, щоб могли разом будувати майбутнє.

The onset of dialogue between members of the Church of Constantinople and her Ukrainian Orthodox spiritual dependents on the one hand, and members of the Kievan Church in communion with Rome on the other, is a significant ecumenical advance, especially when viewed in historical perspective. The convening of the "Kievan Church Study Group"—albeit for non-binding, informal consultation—constitutes the most important encounter between the Ukrainian Greco-Catholic Church and the Patriarchate of Constantinople since the end of the sixteenth century. In 1596 most of the hierarchy of the Kievan Metropolitanate (at that time coinciding with the Ukrainian and Belarusian lands of the Polish-Lithuanian Commonwealth) removed itself from Constantinopolitan obedience and submitted to papal authority. Through the Union of Brest, the Kievan Metropolitan and five of the seven Bishops of his province re-established communion with the Bishop of Rome unilaterally, without the blessing of the Constantinopolitan Patriarchate. The turn towards Rome constituted a conscious departure from Constantinopolitan jurisdiction. Variouslly interpreted in historical and polemical literature, the context of this departure merits re-examination for a better understanding and evaluation, *sine ira et*

studio, of the relations between Kiev and Constantinople as they stood four hundred years ago.

Medieval Background

The Union of Brest marks a fundamental divide in the history of the Kievan Church.¹ From the time of Volodimer and the establishment of Christianity in Rus' at the end of the tenth century, the Kievan Metropolitanate² was a daughter Church of the Patriarchate of Constantinople. The creation of the Metropolitanate under Byzantine tutelage was itself the most important institutional sign of the official entry of Kievan Rus' into Christendom. During the eleventh, twelfth, and thirteenth centuries, the Kievan ecclesiastical province gradually came to encompass the East Slavic lands, thereby bringing them into the Byzantine ecclesiastical sphere. Hierarchically subordinated, spiritually indebted, culturally dependent, and liturgically united,

---

¹ The present article is based on the author's recently completed Ph.D. dissertation at Harvard University, "Crisis and Reform: The Kievan Metropolitanate, the Patriarchate of Constantinople, and the Genesis of the Union of Brest." All interpretations and facts presented here are substantiated in detail in the latter work soon to be published.

² For the purposes of terminological consistency, the designation "Kievan Metropolitanate" will predominate in the discussion of the medieval background of sixteenth-century developments, despite the fact that for the early history of the Church in Ukraine and Belarus the Byzantine sources generally refer to the ecclesiastical province using the title "Rus' Metropolitanate"; see John Meyendorff, *Byzantium and the Rise of Russia: A Study of Byzantino-Russian Relations in the Fourteenth Century* (Cambridge, 1981) 75. The title "Metropolitan of Kiev and All Rus'" was first used in September 1347 by the Emperor John VI Kantakouzenos regarding Metropolitan Theognostos: "metropolitēs Kygevou, hypertimos kai exarchos pasēs rusias," F. Miklosich and I. Müller, *Acta patriarchatus Constantinopolitani*, vol. 1 (Vienna, 1860) no. 117, p. 261; no. 119, p. 265. In 1380, the Synod in Constantinople decreed that the title of the Rus' Metropolitan should begin with the name of his cathedral seat, in keeping with general ecclesiastical tradition, *ibid.*, vol. 2 (Vienna, 1862), no. 337, p. 17. This title became standard at the time of Metropolitan Kypryan (1390-1408); for a discussion of the evolution of the Metropolitans' title, see Andrei I. Pliguzov, "On the Title 'Metropolitan of Kiev and All Rus'," *Harvard Ukrainian Studies* 15 (1991) 340-53.

the Kievan Metropolitanate was solidly a part of the greater Byzantine Orthodox world.

While heir to selected aspects of the Byzantine legacy, the Kievan realm was open to other influences. Its geographical location brought Rus' into contact with the Eurasian steppe, the Baltic north, and Catholic West Slavdom through commerce, combat and diplomacy. This intercourse, as well as a growing sense of political potency, resulted in indigenous desiderata for the Rus' polity, society and Church—which could not but be reflected in the interaction with Byzantium. Tensions in the hieratic relationship between Kiev and Constantinople were already evident in the eleventh and twelfth centuries when the Rus' disregarded Constantinople's prerogative to select Kievan Metropolitans, and installed Metropolitans (Ilarion, 1051-54; Klym Smoliatych, 1147-55) without Constantinople's previous sanction. Such instances of Rus' ecclesiastical insubordination to Constantinople were, however, the exception rather than the rule. Despite intermittent relations with the Papacy, the Kievan Metropolitanate, led by Byzantine-appointed hierarchs respecting Byzantine imperial policy, continued to rely on the Patriarchate of Constantinople.

The late medieval political restructuring of the borderland between Europe and Asia, spurred by the rise of the Mongol Empire, affected the constitution of the Kievan Metropolitanate and created a new context for its relations with Constantinople. Following the decline of Kievan Rus' and the Galician-Volhynian principality, during the fourteenth, and the first decades of the fifteenth, century, Rus' lands were gradually annexed by the neighbouring states, which were on the rise. The Grand Duchy of Lithuania was the major beneficiary, progressively absorbing first Belarusian lands, then Volhynia and central Ukrainian territories on both sides of the Dnieper. After the extinction of its dynasty, Galicia fell to the Kingdom of Poland in 1349. During the last decades of the fourteenth and over the course of the fifteenth century, the northeastern lands of Rus' came increasingly under the control of the Muscovite Principality. Thus, the late-medieval territory of the Kievan Metropolitanate was divided between three states: Lithuania, Muscovy and Poland. It was in the interest of